

Adam Romejko

## Znaczenie Austrii dla procesu integracji europejskiej

### Wstęp

Dramatyczne wydarzenie związane z II wojną światową zrodziły w wielu ludziach pragnienie budowy nowego świata, który byłby gwarantem pokojowego współżycia narodów. W skali ogólnoświatowej taką instytucją była powstała w 1945 r. Organizacja Narodów Zjednoczonych. Oryginalną odpowiedzią na wojenną traumę były dążenia do zacieśniania współpracy na terenie europejskim. Początkowo objęły one sześć państw. Z biegiem czasu współpraca rozwijała się, wychodząc poza pierwotną przestrzeń, jaką była gospodarka, a kierując się ku wielopłaszczyznowym działaniom integracyjnym. Ważnym momentem było powstanie w 1993 r. Unii Europejskiej.

Krajem, który dość późno przystąpił do struktur europejskich jest Austria. Akcesji (razem ze Szwecją i Finlandią) dokonano w 1995 r. Kolejne rozszerzenie Unii Europejskiej miało miejsc w 2004 i 2007 r. Do „15” dołączyło 12 państw z Europy Środkowej i Wschodniej, w tym Polska. Pomimo że Austria późno znalazła się we wspólnotach europejskich, należy podkreślić rolę tego kraju w procesie integracyjnym w Europie. Chętnie przypomina się „dobre, stare czasy” Austro-Węgier, w których pokojowo zamieszkiwało 12 narodów<sup>1</sup>. Interesująco przedstawiają się działania austriackie w okresie po II wojnie światowej. Aby zakończyć okupację kraju, przywódcy austriaccy zgodzili się na utworzenie państwa, które miało kierować się zasadą wieczystej neutralności. Neutralna Austria stała się pomostem pomiędzy państwami zachodnimi oraz należącymi do bloku krajów demokracji ludowej. Austriaccy politycy przyczynili się do budowania porozumienia pomiędzy krajami europejskimi, a należącymi do wrogich bloków militarno-politycznych. Do dnia dzisiejszego popularna jest wśród liderów austriackich idea *Mittel-europa*, w ramach której Austria, w tym szczególnie Wiedeń, ma odegrać kluczową rolę.

W niniejszym opracowaniu zaprezentowana została austriacka droga do zjednoczonej Europy oraz wkład, który ten kraj wniósł w procesy integracyjne. Biorąc pod uwagę małą powierzchnię kraju, jego zasługi na rzecz europejskiej jedności są znaczne.

---

<sup>1</sup> Por. W. Kleindel, *Österreich, Daten zur Geschichte und Kultur*, Wien 1995, s. 303, 320.

## 1. Od I do II Republiki

W ramach I wojny światowej Austro-Węgry wzięły udział jako główny sojusznik Niemiec. Koniec wojny był jednocześnie końcem wielonarodowego państwa, jakim były Austro-Węgry. Państwa Ententy poparły powstanie Austrii, w której granicach miały znaleźć się obszary dawnej monarchii zamieszkałe przez ludność niemieckojęzyczną. Nie poparto, głównie za sprawą Francji<sup>2</sup>, idei, by przyłączyć do Niemiec (niem. Anschluss) proklamowanej w dn. 12 listopada 1918 r. przez Tymczasowe Zgromadzenie Narodowe (niem. Provisorische Nationalversammlung) Niemiecko-Austriackiej Republiki (niem. Republik Deutschösterreich)<sup>3</sup>. Zamiast niej przyjęto określenie Republika Austrii (niem. Republik Österreich). Z obszaru monarchii habsburskiej, liczącej 676 tys. km<sup>2</sup> powierzchni i 51,5 mln mieszkańców, Republika Austrii przejęła 83,8 tys. km<sup>2</sup> powierzchni, na której zamieszkiwało 7 mln osób. Utracono 72% obszaru i 70% ludności, biorąc pod uwagę stan z okresu poprzedzającego I wojnę światową<sup>4</sup>. Powstałe w ten sposób państwo austriackie w późniejszej historiografii nazywano I Republiką. Jako takie istniało ono do 1938 r. – do momentu przyłączenia do państwa niemieckiego<sup>5</sup>.

Uniemożliwienie połączenia z Niemcami nie oznaczało, że zrezygnowano z tego pomysłu<sup>6</sup>. Idea anszlusu była popularna nie tylko ze względów politycznych, związanych z chęcią przynależności do silnego organizmu państwowego, czy kulturowych, związanych z poczuciem przynależności do „wielkiej rodziny niemieckiej”<sup>7</sup>, lecz także ekonomicznych. Po zakończeniu I wojny światowej społeczność austriacka borykała się z trudnościami natury gospodarczej. Wysokie bezrobocie<sup>8</sup> powodowało, że powszechnie oczekiwano zmian. Oczekiwania nie zostały spełnione przez rządzące ugrupowania: Partię Chrześcijańsko-Społeczną (niem. Christlichsoziale Partei) i Socjaldemokratyczną Partię Robotników Austrii (niem. Sozialdemokratische Arbeiterpartei Österreichs). Partie te tworzyły koalicję w latach 1918–1920. Później miejsce socjaldemokratów zajęła, jako mniejszościowy koalicjant, nacjonalistyczna Wielkoniemiecka Partia Ludowa (niem. Großdeutsche Volkspartei). Brak wyraźnej poprawy sytuacji społeczno-gospodarczej i związane z tym rozczarowanie powodowały, że coraz bardziej popularne były idee

<sup>2</sup> H. Wereszycki, *Historia Austrii*, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk–Łódź 1986, s. 289.

<sup>3</sup> Art. 1: „Deutschösterreich ist eine demokratische Republik...”; Art. 2: „Deutschösterreich ist ein Bestandteil der Deutschen Republik...”. Cyt. za „Staatsgesetzblatt für den Staat Deutschösterreich”, z dn. 15 listopada 1918 r., s. 4.

<sup>4</sup> K. Fiedor, *Austria, Od gospodarki żarnej do Unii Europejskiej*, Opole 2000, s. 358.

<sup>5</sup> S. Vajda, *Felix Austria, Eine Geschichte Österreichs*, Wien–Heidelberg 1980, s. 575–576, 587.

<sup>6</sup> K. Fiedor, dz.cyt., s. 354.

<sup>7</sup> M. Scheuch, *Von Ostarrichi zur österreichischen Nation*, [w:] *Polska–Austria, Drogi porozumienia*, pod red. K. A. Kuczyńskiego, A. Kozłowskiego, B. Miążka, Łódź 1999, s. 323–324.

<sup>8</sup> Po wojnie bezrobocie w Austrii wynosiło ok. 18%, zaś w latach późniejszych średnio 10%. Tendencja wzrostowa ujawniła się na początku lat 30. W latach 1932–1937 bezrobocie wynosiło ok. 24%. W 1933 r. 557 tys. Austriaków nie miało pracy. Zob. A. Höferl, *Parallelen der Budget- und Wirtschaftspolitik im Österreich der 30er Jahre mit jener seit dem Jahr 2000*, Wien 2004, s. 4; K. Fiedor, dz.cyt., s. 370.

narodowosocjalistyczne. Hitlerowskie hasło „praca i chleb” (niem. Arbeit und Brot), które w Niemczech okazało się być rzeczywistością, a nie pustą obietnicą, w mocny sposób przemawiały do Austriaków<sup>9</sup>.

Przyłączenie Austrii do Niemiec nie spełniło oczekiwań społecznych. Grupą, która odczuła poprawę położenia, byli austriaccy robotnicy. Natomiast najważniejsze i najbardziej lukratywne stanowiska w austriackiej administracji i gospodarce zostały obsadzone przez przybyszów z Rzeszy. Austria z niepodległego państwa została „zdegradowana” – najpierw do Marchii Wschodniej (niem. Ostmark), a następnie do alpejskich i naddunajskich okręgów rzeszy (niem. Alpen- und Donau-Reichsgaue)<sup>10</sup>. W okresie rządów hitlerowskich podjęto walkę z przeciwnikami politycznymi, w tym z Kościołem katolickim. Wielu zostało uwięzionych i straconych. Podczas wojny momentem, który wpłynął pozytywnie na nastroje społeczne, było zwycięstwo nad Francją (czerwiec 1940 r.)<sup>11</sup>. Trend ten zmienił się po przegranej pod Stalingradem (luty 1943 r.). Oczekiwano klęski Adolfa Hitlera<sup>12</sup>.

Czas II wojny światowej stanowił dla społeczeństwa austriackiego *katharsis*, które stało się okazją do wykrystalizowania nowego narodu europejskiego – Austriaków. Okazało się, że powszechnie akceptowany anschluss doprowadził do narodowej klęski, której konsekwencje dźwigano przez wiele lat po wojnie, szczególnie zaś w okresie okupacji (1945–1955). W latach 1938–1945 65 tys. osób zostało zabitych w ramach nazistowskiej polityki czystek rasowych, 35 tys. zamordowano w więzieniach i obozach koncentracyjnych, 247 tys. zginęło na froncie, a 600 tys. zostało wziętych do niewoli<sup>13</sup>.

Momentem, który w znaczący sposób wpłynął na powojenną politykę Austrii, na obszarze krajowym, jak i międzynarodowym, była deklaracja moskiewska. Została ona podpisana przez przedstawicieli Wielkiej Brytanii, ZSRR i USA w Moskwie dn. 30 października 1943 r. Do wiadomości publicznej podano ją dzień później<sup>14</sup>. Zawarto w niej

<sup>9</sup> M. Scheuch, dz.cyt., s. 327. Znany polityk austriacki, Jörg Haider, wyraził następującą opinię nt. sytuacji panującej w przedwojennej Austrii: „In Wirklichkeit ist der Nationalsozialismus nur durch den Übertritt von enttäuschten Sozialdemokraten zum Nationalsozialismus überhaupt erst ermöglicht worden. In Deutschland sowieso, aber auch in Österreich. Denn nicht die bürgerlichen Führungsschichten haben den Nationalsozialismus stark gemacht, sondern die Arbeiter waren das. Die Arbeiterschaft war enttäuscht darüber, dass ihre Anliegen – vor allem nach mehr Wohlstand – in der 1. Republik unerfüllt blieben. (...) Wie gesagt, keine Arbeit. Und das war genau das Futter für den aufkommenden Nationalsozialismus. Die bestehenden Parteien haben die Menschen enttäuscht. Mit denen wollte man nichts mehr zu tun haben. Denn aus der Sicht der Bürger und den jungen Leute konnten sie die Probleme nicht lösen”. Zob. A. Worm, *Ein Streitgespräch mit Jörg Haider*, Wien 2005, s. 59, 148.

<sup>10</sup> M. Scheuch, dz.cyt., s. 328.

<sup>11</sup> H. Wereszycki, dz.cyt., s. 300–301.

<sup>12</sup> G. Jelínek, *Aus Trümmern ins Zentrum Europas*, [w:] *Österreich, Die Zweite Republik*, pod red. W. Mücka, Wien 2004, s. 12.

<sup>13</sup> M. Rauchensteiner, *Der Krieg in Österreich '45*, Wien 1995, s. 394; por. A. Romejko, *Polski duchowny „ambasadorem sprawy polskiej za granicą” – wspomnienia z pracy duszpasterskiej i naukowej w Innsbrucku (1999–2004)*, „Miesięcznik Archidiecezji Gdańskiej” 2005, s. 745.

<sup>14</sup> Tekst deklaracji zob. W. Kleindel, dz.cyt., s. 373.

m.in. następujące stwierdzenia: Austria, to pierwszy wolny kraj, który padł ofiarą ekspansjonistycznej polityki Hitlera, i dlatego należy ją wyzwolić; okupacja Austrii jest prawnie nieważna; życzeniem aliantów jest wolna i niezależna Austria. W końcowym fragmencie deklaracji przypomniano, że Austria stanęła po stronie hitlerowskich Niemiec, i że z tego powodu będzie musiała ponieść konsekwencje. Wysokość „kary” uzależniono od zaangażowania Austrii po stronie alianckiej.

Dla przywódców oraz społeczeństwa austriackiego ważkie znaczenie miało stwierdzenie nt. Austrii, jako pierwszej ofiary hitlerowskiej polityki. Stało się ono okazją do „moralnej ablucji”, do zrzućcia winy na „bliżej nieokreślonych” nazistów. Motyw pierwszej ofiary stał się później ważnym elementem politycznej retoryki, a także instrumentem gry politycznej. Np. tuż po zakończeniu wojny próbowano wykorzystać go, by odzyskać Tyrol Południowy, który w 1919 r. utracono na rzecz Włoch. Powołując się na deklarację moskiewską podkreślano, że sporny obszar powinna otrzymać Austria – ofiara nazizmu. Włosi, którzy współpracowali z Niemcami, powinni ponieść tego konsekwencje. Argumentacja ta została odrzucona przez aliantów<sup>15</sup>.

Po wojnie Austria była znajdowała się pod okupacją amerykańską, brytyjską, francuską i radziecką. Formalnie zakończyła się ona w dn. 15 maja 1955 r. podpisaniem w Wiedniu traktatu państwowego (niem. Staatsvertrag) w sprawie odbudowy niezależnej, demokratycznej Austrii. Sygnatariuszami były cztery mocarstwa okupacyjne: USA, ZSRR, Francja i Wielka Brytania. Przywrócono granice sprzed 1938 r. Austria zobowiązała się m.in., że nie będzie dążyła do politycznego i gospodarczego zjednoczenia z Niemcami. Chociaż w traktacie nie było mowy o neutralności państwowej Austrii, to jednak zawarte tam przesłanki były wystarczające, aby ustanowić neutralność, na którą wskazano we wcześniejszym (15 kwietnia 1955 r.) memorandum moskiewskim. To że uda się zakończyć okupację Austrii we w miarę „bezbolesny sposób”, nie było oczywiste. Sukces był wynikiem determinacji austriackiej klasy politycznej, stojącej w obliczu ubóstwa, w jakim znajdowało się społeczeństwo austriackie<sup>16</sup>. Był on tym większy, że podobnego rozwiązania nie udało się osiągnąć w Niemczech, które zostały podzielone na dwa państwa. 26 października 1955 r., dzień po opuszczeniu Austrii przez wojska okupacyjne, parlament ogłosił wieczną neutralność kraju (niem. immerwährende Neutralität)<sup>17</sup>.

<sup>15</sup> J. Kozeński, *Austria 1918–1968, Dzieje społeczne i polityczne*, Poznań 1970, s. 283–284. Więcej nt. wykorzystania motywu ofiary w polityce austriackiej zob. A. Romejko, *Przemiany austriackiej tożsamości narodowej*, w: *Procesy migracyjne w kontekście przemian kulturowo-cywilizacyjnych*, pod red. E. Polak, J. Leskiej-Ślęzak, Pelplin 2007, s. 282–283. W kontekście roli Austrii, jako ofiary, interesująca jest przemowa, którą Otto von Habsburg (1912–), syn Karola I (1887–1922), ostatniego władcy Austro-Węgier, wygłosił z okazji 70 rocznicy anshlusu. Stanowczo odrzucił on współodpowiedzialność Austrii za II wojnę światową. Deklarację moskiewską określił, jako akt hipokryzji i kłamstwo. Jego przemowa przyjęta została z „mieszanymi uczuciami”. Informacja za *Öl Abendjournal* (wieczornym dziennikiem pierwszego programu radia austriackiego), z dn. 10 marca 2008 r.

<sup>16</sup> H. Portisch, S. Riff, *Österreich II, Die Wiedergeburt unseres Staates*, Wien 1985, s. 460–462. Np. w okresie powojennym popularna była akcja wysyłania dzieci do Szwajcarii i na Węgry, gdzie mogły w znośnych warunkach spędzić miesiące zimowe; zob. tamże, s. 461.

<sup>17</sup> G. Jelinek, dz.cyt., s. 36–39.

## 2. Ku zjednoczonej Europie

Politycy austriaccy mieli świadomość, że neutralność, nie może oznaczać postawy bierniej. Budując na wzór szwajcarski zręby neutralnego państwa postanowiono zapewnić mu, przy pomocy wszelkich możliwych środków, bezpieczeństwo<sup>18</sup>. Z biegiem czasu wyklarowały się trzy filary, na których Austriacy oparli politykę bezpieczeństwa. Pierwszym była własna armia, drugim budowa stosunków dobrosąsiedzkich, zaś trzecim działania polityczne o charakterze międzynarodowym, których celem było utrzymanie pokoju w Europie i na świecie. Tego typu działania nie były sprzeczne z ogłoszoną zasadą neutralności, która przez polityków austriackich rozumiana była jako „aktywna polityka neutralności”. W uregulowaniach prawnych Austriacy zobowiązali się do nieuczestniczenia w sojuszach wojskowych oraz do nieudostępniania obcym wojskom baz wojskowych<sup>19</sup>.

Zbudowana po II wojnie światowej armia austriacka miała charakter defensywny. Remilitaryzacja kraju okazała się być koniecznością, gdyż mocarstwa okupacyjne nie chciały zagwarantować Austrii neutralności. W art. 2 traktatu państwowego wskazano, że będą szanowali niepodległość i nienaruszalność terytorialną Austrii<sup>20</sup>. Liczba żołnierzy austriackiej armii (niem. Bundesheer) w okresie powojennym wynosiła ok. 50 tys. Połowę stanowiły wojska lądowe. Armia dysponowała bronią konwencjonalną, w tym ok. 320 czołgami i 470 transporterami opancerzonymi i 40 samolotami bojowymi. Znaczną siłę stanowi tzw. Landwehr, skupiająca ok. 700 tys. rezerwistów<sup>21</sup>.

W okresie powojennym Austria cieszyła się dobrymi relacjami ze Szwajcarią. Z innymi sąsiadami nie załatwiono m.in. następujących kwestii: przebieg granicy z Jugosławią i Węgrami, niemiecki majątek pozostawiony w Austrii, przynależność Tyrolu Południowego – spór z Włochami. Z biegiem czasu nieporozumienia rozwiązywano<sup>22</sup>. Pierwsze

<sup>18</sup> „Zum Zwecke der dauernden Behauptung seiner Unabhängigkeit nach außen und zum Zwecke der Unverletzlichkeit seines Gebietes erklärt Österreich aus freien Stücken seine immerwährende Neutralität. Österreich wird diese mit allen ihm zu Gebote stehenden Mitteln aufrechterhalten und verteidigen”. Cyt. za *Bundesverfassungsgesetz vom 26. Oktober 1955 über die Neutralität Österreichs*, „Bundesgesetzblatt für die Republik Österreich” 1955, s. 1151 (art. 1, p. 1).

<sup>19</sup> „Österreich wird zur Sicherung dieser Zwecke in aller Zukunft keinen militärischen Bündnissen beitreten und die Errichtung militärischer Stützpunkte fremder Staaten auf seinem Gebiete nicht zulassen”. Cyt. za tamże (art. 1, p. 2).

<sup>20</sup> „Die Alliierten und Assoziierten Mächte erklären, daß sie die Unabhängigkeit und territoriale Unversehrlichkeit Österreichs, wie sie gemäß dem vorliegenden Vertrag festgelegt sind, achten werden”. Cyt. za *Staatsvertrag betreffend die Wiederherstellung eines unabhängigen und demokratischen Österreich*, „Bundesgesetzblatt für die Republik Österreich” 1955, s. 726.

<sup>21</sup> D. Popławski, *Austriacka polityka neutralności 1955–1995*, Warszawa 1995, s. 52–56; por. R. Kałuża, *Wiedeńskie ABC*, Warszawa 1979, s. 72–73.

<sup>22</sup> Krwawy, biorąc pod uwagę jego przebieg, spór z Włochami o Tyrol Południowy (niem. Südtirol), nazywany po włosku Górą Adygą (wł. Alto Adige), zakończono w 1992 r., gdy Tyrol Południowy otrzymał status prowincji autonomicznej. Do dnia dzisiejszego trwają nieporozumienia w leżącej na południu Austrii Karyntii. Zamieszująca tam ludność słoweńska domaga się poszanowania praw, szczególnie zaś prawa do wystawiania tablic dwujęzycznych. Podkreśla się, że w wielu wypadkach roszczenia

próby uregulowania relacji sąsiedzkich napotykały na przeszkody ze strony mocarstw okupacyjnych. Znakiem normalizacji oraz tego, że austriackie służby dyplomatyczne istnieją i działają było otwarcie pierwszych placówek (poselstw) zagranicznych, np. w 1946 r. w Budapeszcie, Bukareszcie i Warszawie. Na sposób kształtowania przez Austrię polityki sąsiedzkiej wpływały dawne powiązania z regionem naddunajskim oraz nadzieje, że uda się jej odegrać rolę pośrednika między Wschodem a Zachodem. Zamiały te nie zostały sprecyzowane w postaci konkretnego programu. Polityka sąsiedzka była rozumiana szerzej, niż przestrzeń sąsiadujących krajów. Kanclerz Bruno Kreisky powiedział na ten temat: „Austria uważa za swoich sąsiadów nie tylko państwa, z którymi graniczy, ale także wszystkie państwa położone w basenie Dunaju i inne, z którymi wiążą ją wielowiekowe więzy”<sup>23</sup>.

Ww. szerokie pojmowanie sąsiedztwa koresponduje z pochodząca z XIX w. koncepcją *Mittleurop*y, którą miały stanowić przede wszystkim Cesarstwo Niemieckie i Austro-Węgry. Do tej koncepcji powrócono w Austrii w latach 60. XX w. Została ona jednak zmodyfikowana. Proponowano jej realizację bez Niemiec, co zdejmowało z niej balast pangermanizmu. Nowa *Mittleuropa* miała obejmować Europę Środkowo-Wschodnią z centrum w Wiedniu. Pomimo że w kontaktach z państwami komunistycznymi nie podejmowano tej kwestii, to jednak – ku zaskoczeniu Austriaków – znalazła ona pozytywne przyjęcie w kręgach emigracyjnych. Można wskazać tu takie osoby jak: Czech Milan Kundera (1929–), Węgier György Konrád (1933–) i Leszek Kołakowski (1927–). Problemem był brak szerszego oddźwięku społecznego w krajach środkowoeuropejskich<sup>24</sup>. Sytuacja uległa zmianie po upadku bloku wschodniego. Przemiany w państwach komunistycznych wzmogły dynamikę procesów integracyjnych – ich instytucjonalnym wyrazem jest Inicjatywa Środkowoeuropejska. Początkiem inicjatywy była deklaracja podpisana 11 listopada 1989 r. w Budapeszcie nt. wielostronnej współpracy w dziedzinie polityki, ekonomii, nauki i kultury. Sygnowali ją przedstawiciele Włoch, Austrii, Węgier i Jugosławii. Z biegiem czasu do inicjatywy przystępowały kolejne państwa, w tym Pol-

---

są nieuzasadnione oraz że władze słoweńskie nie przyczyniają się do łagodzenia, lecz do wzrostu nieporozumień. Zob. G. Jelinek, dz.cyt., s. 50–53. W dn. 1 stycznia 2007 r. Słowenia dołączyła do strefy euro. Moment ten okazał się problematyczny dla stosunków austriacko-słoweńskich. Na rewersie monety dwucentowej został umieszczony Kamień Książęcy (niem. Fürstenstein), fragment starorzemiejskiej kolumny, przy której w przeszłości koronowani byli książęta karyncy. Od marca 2006 r. jest on ekspozowany w sali herbowej pałacu prezydenckiego w Karyntii. Pomimo protestów kierowanych pod adresem instytucji unijnych, zgodzono się na wprowadzenie monety do obiegu. Krytycznie, a jednocześnie z pewnym rozżaleniem, wypowiedział się na ten temat prezydent Karyntii, Jörg Hajder. Powiedział on m.in. „Dazu kommt, dass sich mit dem Euro-Beitritt Sloweniens ab 1. Jänner auf den Cent-Münzen Sloweniens der Kärntner Fürstenstein als Symbol findet, der bekanntermaßen überhaupt das älteste Rechtssymbol Österreichs ist”. Wyraził zdziwienie, że „...Österreich das älteste Rechtssymbol so einfach an einen Nachbarstaat verschenkt und sagt, das ist keine Provokation, die hier passiert”. Cyt. za *Stenographisches Protokoll, 741. Sitzung des Bundesrates der Republik Österreich, Mittwoch, 31. Jänner 2007, Wien 2007*, s. 28.

<sup>23</sup> R. Kałuża, dz.cyt., s. 66.

<sup>24</sup> D. Popławski, dz.cyt., s. 82–83.

ska w 1991 r.<sup>25</sup>. Kryzysowym momentem dla działalności inicjatyw Środkowoeuropejskiej był konflikt jugosłowiański. Obecnie stanowi ona ważne uzupełnienie działań integracyjnych realizowanych w ramach struktur unijnych<sup>26</sup>.

W budowaniu dobrych stosunków z krajami komunistycznymi wybrano taktykę dobrych relacji z Moskwą. Pozytywne kontakty z ZSRR miały pomóc w budowaniu podobnych pomiędzy Austrią a innymi krajami demokracji ludowej. W 1958 r. Bruno Kreisky, szef MSZ, stwierdził, że Austria „stara się o dobre stosunki z krajami komunistycznymi w swoim sąsiedztwie i dąży do ich normalizacji”. W realizowanej *Ostpolitik* Austria okazała się w gronie krajów zachodnich prekursorem. Politykę tę chciano oprzeć o zdrowo pojętą zasadę pokojowego współistnienia. Symbolem otwarcia na kraje komunistyczne był ruch bezwizowy<sup>27</sup>. Wyrazem zainteresowania współpracą z państwami środkowoeuropejskimi był fakt, że w latach 60. Bruno Kreisky, jako minister spraw zagranicznych, złożył wizyty wszystkim państwom tego regionu. W 1960 r. był on także w Polsce. W 1973 r. podpisano porozumienie pomiędzy Austrią a Węgrami i Czechosłowacją nt. kwestii granicznych i odszkodowań<sup>28</sup>.

Państwem, z którym dość długo Austria nie miała nawiązanych stosunków dyplomatycznych, była NRD. Nie przeszkadzało to jednak we współpracy na płaszczyźnie gospodarczej. Przeszkodą były nieunormowane stosunki pomiędzy RFN i NRD. Stosunki dyplomatyczne nawiązano dopiero w 1975 r. Pozytywne nastawienie Austrii względem NRD nie podobało się rządowi bońskiemu. Austriacy odrzucali krytykę zachodniemiecką, podkreślając, że nie będą traktować NRD, jako państwa bez obywateli. W 1978 r. Bruno Kreisky był pierwszym zachodnim szefem rządu, który odwiedził NRD. Podobnie pierwszym zachodnim krajem, który odwiedził Erich Honecker była Austria. W 1982 r., podczas pobytu w RFN, prezydent austriacki Rudolf Kirchschläger odmówił złożenia wizyty w Berlinie Zachodnim. Decyzja ta została mocno skrytykowana przez stronę bońską. Odpowiedzią było stwierdzenie, że Niemcy Zachodnie lepiej traktują państwa, które nie są ich sojusznikami. Pozytywne nastawienie Austrii wobec NRD nie było jednoznaczne z poparciem podziału państw niemieckich. Ze strony austriackiej padały stwierdzenia o potrzebie uszanowania wolnej woli narodu niemieckiego, która mogłaby doprowadzić do zjednoczenia<sup>29</sup>.

W okresie powojennym interesująco rozwijały się stosunki austriacko-szwajcarskie. Oba kraje mają charakter alpejski. Szwajcaria była jedynym krajem, z którym stosunki nie były „obciążone”. W 1954 r. w Szwajcarii opublikowano tzw. oficjalną wersję neutralności, która austriackim przywódcom za podstawę wykreowania idei wieczystej

---

<sup>25</sup> G. Bernatowicz, *Inicjatywa Środkowoeuropejska*, w: *Europejskie struktury współpracy*, *Informator*, pod red. S. Parzymiesa, Warszawa 2000, s. 218–219. W chwili obecnej do inicjatywy należy 18 państw z Europy Środkowo-Wschodniej i Południowej, zob. *About the CEI, Objectives*, <http://www.ceinet.org/main.php?pageID=17>, z dn. 5 kwietnia 2008 r.

<sup>26</sup> G. Bernatowicz, dz.cyt., s. 230–231.

<sup>27</sup> D. Popławski, dz.cyt., s. 86–87.

<sup>28</sup> *Ibidem*, s. 87–88.

<sup>29</sup> *Ibidem*, s. 108–109.

neutralności. Neutralna Austria była bardziej skora do współpracy międzynarodowej niż Szwajcaria. Ta gotowość odpowiadała lansowanej idei aktywnej neutralności. Gdy w 1956 r. Austria przystąpiła do Rady Europy, przyjęto tę decyzję w Szwajcarii z niechęcią podkreślając, że stanowi to zagrożenie neutralności. Z biegiem czasu zaakceptowano austriacką argumentację w tej kwestii. Efektem było przystąpienie Szwajcarii do Rady Europy w 1963 r.<sup>30</sup>

Austria i Szwajcaria były zaangażowana we współpracę pod egidą Konferencji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie jako tzw. państwa N+N, czyli neutralne i niezaangażowane. Do tej grupy należały: Austria, Cypr, Finlandia, Jugosławia, Lichtenstein, Malta, San Marino, Szwajcaria i Szwecja<sup>31</sup>. Inicjatorami zwołania w Europie konferencji nt. bezpieczeństwa, były kraje skandynawskie, przede wszystkim zaś Finlandia. W maju 1969 r. wystosowano do państw europejskich oraz USA i Kanady stosowne memorandum. Jako pierwsza odpowiedziała Austria. Rozważano możliwość zwołania konferencji w Wiedniu<sup>32</sup>. Ówczesny austriacki minister spraw zagranicznych Rudolf Kirchschläger powiedział m.in.: „Chcemy wykazać, że my, małe, niezależnie, wiecześnie neutralne państwo czujemy się uprawnieni i zobowiązani dać jasno wyraz naszym poglądom dotyczących palących problemów polityki europejskiej”<sup>33</sup>. Austria i pozostałe kraje N+N zgłosiły wiele projektów. Ich zasługą jest także działania na rzecz przyjmowania rozwiązań elastycznych, kompromisowych<sup>34</sup>.

W okresie rokowań nad traktatem państwowym Wiedeń nawiązywał stopniowo międzynarodowe kontakty. Okazją do ich intensyfikacji było przystąpienie niepodległej Austrii do ONZ, które miało miejsce 14 grudnia 1955 r. Dla nowego członka problematyczne okazało uczestnictwo w oenzetowskich sankcjach gospodarczych oraz wojskowych. Kwestię rozstrzygnięto, dając Austrii możliwość nieuczestniczenia w tego typu działaniach<sup>35</sup>. Niechęć do udziału w sankcjach gospodarczych i karnych nie oznaczała, militarnej „abstynencji” od operacji pokojowych. Władze austriackie pozytywnie, choć bez euforii, odnosiły się wobec tego typu misji. Kwestię prawnie uregulowano w 1965 r. W misjach pokojowych mogli uczestniczyć ochotnicy, nie mający obowiązku służby wojskowej w kraju<sup>36</sup>.

Źródłem dumy Austriaków było dwukrotne wybranie Kurta Waldheima na Sekretarza Generalnego ONZ (1972–1981)<sup>37</sup> oraz fakt, że Wiedeń, obok Nowego Jorku i Genewy,

<sup>30</sup> J. Kozeński, dz.cyt., s. 262–263.

<sup>31</sup> D. Popławski, dz.cyt., s. 153.

<sup>32</sup> Ibidem, s. 141.

<sup>33</sup> Ibidem, s. 142.

<sup>34</sup> Ibidem, s. 147–148.

<sup>35</sup> Ibidem, s. 113–114.

<sup>36</sup> *Bundesgesetz vom 14. Juli 1965 über die Entsendung von Angehörigen des Bundesheeres zur Hilfeleistung in das Ausland*, „Bundesgesetzblatt für die Republik Österreich” 1965, s. 1097.

<sup>37</sup> R. Kałuża, dz.cyt., s. 68–69. W okresie późniejszym Kurth Waldheim, ze względu na „rewelacje” nt. jego wojennej przeszłości, stał się niewygodną postacią. Podkreśla się, że stanowi on symbol austriackiego uwikłania w narodowy socjalizm. Z tego powodu zamiast „wielki Austriak” należy mówić



stał się w 1979 r. trzecią stolicą ONZ. Z myślą o ONZ nad Dunajem wybudowano UNO-City, które jest przez ONZ dzierżawione za symboliczną opłatą<sup>38</sup>. Obok różnych agend oenzetowskich w Wiedniu siedziby mają m.in.: Organizacja Państw Eksporterów Ropy Naftowej (OPEC), Międzynarodowy Komitet Turystyki Europejskiej (ICEM), Europejskie Biuro Patentowe (EPO). W Wiedniu siedziby lokują chętnie przedstawiciele międzynarodowych organizacji pozarządowych<sup>39</sup>. Od 1993 r. w Wiedniu siedzibę ma Organizacja Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie (OBWE)<sup>40</sup>.

### 3. Austria w Unii Europejskiej

Członkiem Unii Europejskiej Austria jest od 1995 r. Nie oznacza to jednak, że kraj ten nie był zainteresowany współpracą w ramach europejskich struktur we wcześniejszych dekadach. Na przełomie 1956 i 1957 r. politycy austriaccy rozważali przystąpienie do wspólnot europejskich. Na skutek oporów ze strony Socjalistycznej Partii Austrii (niem. Sozialistische Partei Österreichs, SPÖ) zaniechano realizacji tej idei<sup>41</sup>.

Działająca od 1958 r. Europejska Wspólnota Gospodarcza objęła sześć krajów (Niemcy, Francję, Włochy i Beneluks), co skutkowało brakiem europejskiej strefy wolnego handlu. Odpowiedzią pozostałych państw, w tym Austrii, było utworzenie pod brytyjską egidą, na mocy traktatów sztokholmskich z 1960 r., Europejskiego Stowarzyszenia Wolnego Handlu (EFTA)<sup>42</sup>.

W późniejszych latach Austriacy podejmowali próby wstąpienia do wspólnot europejskich. Były one nieudane na skutek sprzeciwu ze strony włoskiej. Włosi zemścili się w ten sposób za austriackie zaangażowanie w kwestii Tyrolu Południowego. Z tej przyczyny zadowolono się podpisaniem w 1972 r. umowy z EFTA, która regulowała kwestie celne oraz handlowe<sup>43</sup>.

Ponowną próbę wejścia do struktur europejskich podjęła powstała w 1986 r. koalicja rządowa SPÖ i ÖVP (Austriacka Partia Ludowa, niem. Österreichische Volkspartei). 17 lipca 1989 r. Alois Mock, minister spraw zagranicznych, przekazał w Brukseli stosowne pismo. Ze strony ludowców naciskano na przyspieszenie rokowań, zaś socjaliści

---

o nim „Austriak”, gdyż w jego osobie odbija się faktyczna przeszłość społeczeństwa austriackiego, nie tylko ofiary, ale i sprawcy. Zob. J. Riedl, *Sein Vermächtnis, Was bedarf es, ein großer Österreicher zu sein?*, „Die Zeit” 2007, nr 26, s. 15; *Gestorbenen, Kurt Waldheim*, „Der Spiegel” 2007, nr 25, s. 190.

<sup>38</sup> K. Biernat, *Republika Austrii – Republik Österreich*, Warszawa 1980, s. 48.

<sup>39</sup> D. Popławski, dz.cyt., s. 122.

<sup>40</sup> H. Ognik, B. Wizimirska, *Organizacja Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie*, [w:] *Europejskie struktury współpracy*, Informator, pod red. S. Parzymiesa, Warszawa 2000, s. 113.

<sup>41</sup> W. Sonnleitener, *Dynamische Wirtschaft*, [w:] *Österreich, Die Zweite Republik*, pod red. W. Mücka, Wien 2004, s. 99.

<sup>42</sup> E. Kaliszuk, E. Kończyk, *Europejskie Stowarzyszenie Wolnego Handlu*, [w:] *Europejskie struktury współpracy*, Informator, pod red. S. Parzymiesa, Warszawa 2000, s. 242–243.

<sup>43</sup> W. Sonnleitener, dz.cyt., s. 100.

byli temu przeciwni. Ważnymi dla Austrii tematami była kwestia neutralności, ruchu tranzytowego oraz polityka rolna<sup>44</sup>.

Negocjacje zakończono w 1994 r. Sprzyjającą okazją była rezygnacja Kurta Waldheima z ubiegania na kolejną kadencję o fotel prezydencki. Podczas jego prezydentury (1986–1992) zarzucono mu przestępczą działalność w czasie II wojny światowej. Pomimo, że badania historyczne nie potwierdziły zarzutów, to w kontekście negocjacji akcesyjnych postrzegano go, jako *persona non grata*<sup>45</sup>. W referendum, które miało miejsce 12 czerwca 1994 r., 66,58% Austriaków, z liczącej 5,8 mln grupy uprawnionych do głosowania, opowiedziało się za wejściem do Unii Europejskiej. Stosowne dokumenty podpisano 24 czerwca na greckiej wyspie Korfu. Zgodnie z ustaleniami Austria, wraz z Finlandią i Szwecją, stała się 1 stycznia 1995 r. członkiem Unii Europejskiej. Pomimo że 28 kwietnia 1995 r. Austria przystąpiła do strefy Schengen, to jednak dopiero 1 grudnia 1997 r. zaniechano kontroli granicznej na przejściach drogowych oraz lotniczych<sup>46</sup>.

1 lipca 1998 r. Austria przejęła przewodnictwo w Radzie Unii Europejskiej. Ważnym momentem sześciomiesięcznego kierownictwa była decyzja o wprowadzeniu euro. Ciekawostką jest fakt, że banknoty euro zaprojektowane zostały przez Austriaka Roberta Kalinę (1955–), grafika pracującego w Austriackim Banku Narodowym, który wygrał konkurs ogłoszony przez Unię Europejską w 1996 r<sup>47</sup>. Do powszechnego użytku euro wprowadzono w Unii Europejskiej 1 stycznia 2002 r. Austria na ten moment była dobrze przygotowana. Przed wprowadzeniem euro wszystkie ceny przez dłuższy okres czasu były podawane w starej i nowej walucie. Było to wskazane, gdyż przelicznik euro/szyling był nieco skomplikowany. 1 euro stanowiło równowartość 13,8 szylingów. W dniu wprowadzenia euro prawie we wszystkich bankomatach znajdowała się nowa waluta. Wśród krajów strefy euro na wprowadzenie nowej waluty najslabiej przygotowane były Włochy<sup>48</sup>.

Austria nie miała większych trudności, a związanych z obecnością w Unii Europejskiej, nie licząc kwestii ruchu tranzytowego i unijnej polityki rolnej oraz dramatycznego momentu, jakim było wprowadzenie sankcji przez „14”, po utworzeniu koalicji rządowej ÖVP i FPÖ (Austriacka Partia Wolnościowa, niem. Freiheitliche Partei Österreichs). Austria leży na skrzyżowaniu kierunków: północ–południe (Skandynawia–Niemcy–Włochy) oraz północny zachód–południowy wschód. (Wielka Brytania–Holandia–Grecja). Aby uregulować natężenie ruchu samochodów ciężarowych wprowadzono specjalne kontyngenty, tzw. Öko-Punkte. Z biegiem czasu okazało się, że nie były one przestrzegane

<sup>44</sup> G. Jelinek, dz.cyt., s. 64.

<sup>45</sup> Por. H. Magenschab, *Nach dem Begräbnis Waldheims: Der Wurm im rot-weiß-roten Apfel*, „Format” 2007, nr 26, s. 22.

<sup>46</sup> W. Sonnleitener, dz.cyt., s. 114.

<sup>47</sup> *Kaiina*, [w:] *Österreich Lexikon*, pod red. E. Bruckmüllera, Wien 2004, t. 2, s. 162.

<sup>48</sup> Rząd wiedeński ma możliwość wpływania na politykę Europejskiego Banku Centralnego we Frankfurcie za pośrednictwem Gertrude Tumpel-Gugerell, austriackiej ekonomistki, która od 2003 r. jest członkiem sześciuosobowego zarządu Europejskiego Banku Centralnego we Frankfurcie; zob. <http://www.ecb.eu/ecb/orga/decisions/eb/html/index.en.html>, z dn. 12 kwietnia 2008 r.

ani przez miejscowych, ani zagranicznych przewoźników. W świadomości społecznej zwiększenie natężenia ruchu łączy się z wejściem do unii. Z badań wynika, że „głównym winowajcą” są miejscowe firmy transportowe. Nieustępliwa postawa Austrii w kwestii kontyngentów na ruch tranzytowy była przyczyną krytyki ze strony Brukseli<sup>49</sup>. Szuka się obecnie innych rozwiązań. Jednym z nich jest wprowadzenie z dn. 1 stycznia 2004 r. elektronicznego systemu pobierania opłat za przejazd autostradami. Obowiązuje on pojazdy powyżej 3,5 tony. Wyposaża się je w GO-Boxy, specjalne urządzenie, które umieszcza się na przedniej<sup>50</sup>. Oczekuje się, że pozyskane w ten sposób środki zostaną wykorzystane na rzecz budowy połączeń kolejowych, mających na celu transportowanie samochodów ciężarowych tranzytem przejeżdżających przez Austrię. Wydaje się jednak, że oczekiwanie te nie zostanie zrealizowane. Austriacki system pobierania opłat jest prostszy od analogicznego, a wprowadzonego rok później w Niemczech, który oparty jest o technologię GPS. Opóźnienia w uruchomieniu systemu niemieckiego opatrywano w Austrii uszczypliwymi komentarzami.

Skutki obecności w UE odczuli znacząco austriaccy rolnicy oraz robotnicy leśni. W 1995 r. 6,5% zatrudnionych pracowała w rolnictwie oraz leśnictwie. Dziesięć lat później liczba ta wynosiła 4,4%. Spadek ten nie został zrekomensowany przez zwiększenie aktywności zawodowej w innych dziedzinach gospodarki<sup>51</sup>. Problemem okazało się dla rolników przejście od porządku opartego na gwarancjach skupu po z góry ustalonych cenach do unijnego porządku opartego o kontyngenty. Wcześniej rolnicy otrzymywali subwencje w sytuacji, gdy uprawiali więcej, niż było to potrzebne, później – w unii – dotacje otrzymywali, pod warunkiem, że powstrzymywali się od produkcji rolnej. Ceny jakie otrzymywali za wyprodukowaną żywność były niższe, niż w ramach obowiązującego wcześniej systemu. Unijni decydenci nie uwzględnili w zadowalający sposób górskiego charakteru Austrii. Efektem było zamieranie aktywności rolniczej na tego typu obszarach<sup>52</sup>.

W 1999 r. FPÖ uzyskała w ramach wyborów parlamentarnych drugie miejsce, wyprzedzając ludowców<sup>53</sup>. Ponieważ rokowania pomiędzy socjaldemokratami<sup>54</sup> i ludowcami w sprawie utworzenia rządu nie dały pozytywnych rezultatów, ludowcy zgodzili się na utworzenie koalicji z wolnościowcami. 4 lutego 2000 r. nowy rząd został zatwierdzo-

<sup>49</sup> W. Sonnleitener, dz.cyt., s. 115–116.

<sup>50</sup> Więcej na ww. temat zob. informacje, w tym w języku polskim, na stronie internetowej ASFINAG (<http://www.asfinag.at/>), firmy zajmującej się prowadzeniem autostrad i dróg szybkiego ruchu w Austrii.

<sup>51</sup> *Arbeitskräfteerhebung, Ergebnisse des Mikrozensus*, pod red. R. Eichwaldera, B. Mittemdorfera, M. Faschinga, Wien 2006, s. 39.

<sup>52</sup> W. Sonnleitener, dz.cyt., s. 117.

<sup>53</sup> W wyborach parlamentarnych w 1999 r. SPÖ zdobyła 36,5% głosów, FPÖ – 27,2, zaś ÖVP – 26,9; zob. P. Czamy, B. Naleziński, *Wstęp*, [w:] *Federalna Ustawa Konstytucyjna Republiki Austrii*, Warszawa 2004, s. 29.

<sup>54</sup> W latach 1945–1991 SPÖ określana była mianem socjalistycznej. W 1991 r. nazwę zmieniono na Socjaldemokratyczna Partia Austrii. Zob. *Sozialdemokratische Partei Österreichs*, [w:] *Österreich Lexikon*, pod red. E. Bruckmüllera, Wien 2004, t. 3, s. 229.

ny przez prezydenta Thomasa Kjestila. Kanclerzem został mianowany Wolfgang Schüssel z ÖVP, zaś wicekanclerzem Susanne Riess-Passer z FPÖ. Jörg Haider nie wszedł do rządu związkowego. Kraje unijne, które były niezadowolone z politycznej sytuacji w Austrii, zastosowały wobec niej sankcje. Miały one charakter polityczny. Podkreśla się, że akt ten był nieprzemyślany, gdyż przyniósł on skutek odwrotny od zamierzonego – umocnienie nowej koalicji rządowej. Oskarżenia kierowane względem Austrii, głównie o naruszenie praw człowieka, w tym przedstawicieli mniejszości narodowych oraz obco-krajowców, okazały się być bezpodstawne. Standardy obowiązujące w Austrii w tej kwestii przewyższają przyjęte uregulowania w innych krajach unijnych<sup>55</sup>. Austriacy poczuli się skrzywdzeni przez państwa europejskie. Symbolem tego, co najgorsze w Austrii stał się Jörg Haider. Jego osobę wykreowano na „nowego Hitlera”<sup>56</sup>.

Okazją do poprawienia wizerunku Austrii na arenie europejskiej było powołanie do istnienia Funduszu „Pojednania, Pokój i Współpraca” (niem. Fonds für Versöhnung, Frieden und Zusammenarbeit), którego celem była obsługa wypłaty odszkodowań dla robotników zatrudnionych przymusowo w Austrii w czasie II wojny światowej. Ze strony władz austriackich podkreśla się, że nie ma powiązania pomiędzy nałożonymi sankcjami a uruchomieniem funduszu<sup>57</sup>.

Ważnym momentem dla Unii Europejskiej było przyłączenie 10 kolejnych państw, które miało miejsce w 2004 r. Obywatele „15” różnie podchodzili do idei rozszerzenia unii. Austriacy nie byli *Osterweiterung* (rozszerzeniem na wschód) zachwyceni. Wg badań przeprowadzonych na przełomie lutego i marca 2004 r. 52% Austriaków było przeciwnym rozszerzeniu unii; za było 34%. Biorąc pod uwagę poziom sceptycyzmu wobec rozszerzenia unii, Austriacy znajdowali się na trzecim miejscu od końca. Bardziej sceptyczna była Wielka Brytania i Dania<sup>58</sup>. Z powodu niskiego poparcia społecznego rząd nie zgodził się na przeprowadzenie ogólnokrajowego referendum nt. rozszerzenia Unii Europejskiej, co było postulowane przez Jörga Haidera i jego partyjnych kolegów. Jako warunek wejścia Czech i Polski do unii Haider postulował, aby kraje te zwróciły mienie, które Niemcy utracili w okresie powojennym. Przy okazji Czech wskazywał dodatkowo na konieczność uregulowania kwestii leżącej na południu kraju elektrowni atomowej w Temelinie<sup>59</sup>.

<sup>55</sup> Por. A. Romejko, *Austriacka polityka wobec mniejszości narodowych i religijnych*, „Międzynarodowy Przegląd Polityczny” 2007, nr 4, s. 159.

<sup>56</sup> Do takiej sytuacji przyczynili się sami Austriacy. Krytycznie zwracał na ten fakt uwagę lider partii zielonych Alexander Van der Bellen. Ostrzegał on rodaków przed wypowiedziami, że pod rządami koalicji ÖVP i FPÖ. Austria stała się krajem faszystowskim. Zob. O. Pruckner, *Eine kurze Geschichte der Grünen, Ereignisse, Persönlichkeiten, Jahreszahlen*, Wien 2005, s. 74–75.

<sup>57</sup> Na ten temat zob. opracowanie H. Feichtlbauer, *1938–1945, Zwangsarbeit in Österreich*, Wien 2005. Ww. kwestii poświęcona została strona internetowa <http://www.versoennungsfonds.at/>, na której zamieszczono także informacje w języku polskim.

<sup>58</sup> Dane cyt. za *Eurobarometer Spring 2004, Public Opinion in the European Union*, July 2004, s. B 93. Tekst jest dostępny na stronie internetowej: [http://ec.europa.eu/public\\_opinion/archives/eb/eb61/eb61\\_en.pdf](http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb61/eb61_en.pdf), z dn. 12 kwietnia 2008 r.

<sup>59</sup> A. Romejko, *Austriacka polityka...*, s. 160.

Rozszerzenie Unii Europejskiej w 2004 r. o 10 państw, w tym Polskę, i w 2007 r. o Bułgarię i Rumunię przyniosło Austrii więcej korzyści, niż strat. Nie spełniły się obawy społeczne. Szczególnie wskazywano na dwa zagrożenia – napływ taniej siły roboczej oraz wzrost konkurencji. Dzięki rozwojowi kontaktów handlowych z nowymi członkami, szczególnie w regionie naddunajskim, gospodarka austriacka notuje tendencje wzrostowe. Współpraca z nowymi członkami umożliwiła Austrii uniknięcie recesji gospodarczej, która dotknęła takie kraje, jak np. Niemcy, czy Francję. Symbolem austriackiej obecności w nowych krajach członkowskich jest koncern petrochemiczny OMV. Podkreśla się, że OMV posiada obecnie więcej stacji benzynowych w krajach środkowoeuropejskich niż w Austrii i Niemczech<sup>60</sup>. Potencjalne profity wpływające ze współpracy z krajami środkowej i wschodniej Europy dostrzega „eurosceptyczny” Jörg Haider, od 1999 r. prezydent Karyntii. Podkreśla potrzebę spięcia połączeniami drogowymi oraz kolejowymi Morza Bałtyckiego z Adriatykiem. Wiedeń stałby się dzięki temu połączeniu jednym z większych miejsc przeładunkowych towarów oraz ludzi<sup>61</sup>. W ostatnich miesiącach okazją do wzrostu obaw związanych z austriacką obecnością w Unii Europejskiej było wejście nowych państw członkowskich do strefy Schengen. Oczekiwano niekontrolowanego napływu cudzoziemców szukających w Austrii azylu. Okazało się, że w pierwszym kwartale 2008 r. zanotowano w porównaniu z analogicznym okresem w 2007 r. spadek o 8,26%<sup>62</sup>.

## Zakończenie

Droga Austrii do kraju we współczesnie nam znanym kształcie rozpoczęła się po I wojnie światowej. Austria, która znalazła się po przegranej stronie, utraciła ponad 2/3 terytorium i ludności. Postanowiono stworzyć nowe państwo ograniczone do terenów zamieszkałych przez ludność niemieckojęzyczną. Dla mówiących po niemiecku Austriaków, którzy pod względem narodowym czuli się Niemcami, sensownym rozwiązaniem było połączenie z państwem niemieckim. Na skutek zabiegów mocarstw europejskich idea anszlusu nie została zrealizowana. W ten sposób powstało państwo, które przeszło do historii jako I Republika.

Powszechnie akceptowane przyłączenie do Niemiec zostało zrealizowane w 1938 r. Szybko okazało się, że przyniosło ono więcej strat niż korzyści. Wysokie stanowiska

---

<sup>60</sup> Więcej na temat koncernu OMV zob. informacje na stronie internetowej [www.omv.com](http://www.omv.com).

<sup>61</sup> Na ten temat Jörg Haider wypowiedział na początku 2007 r. następującą opinię: „Und daher ergibt sich die historische Chance für uns, das Koralmprojekt in Verbindung mit dem Semmeringtunnel und dem Hauptbahnhof Wien zu einer transeuropäischen Achse zu gestalten, die von Osten oder von Osteuropa, etwa von Danzig herunter über Tschechien, Wien, Österreich, die südlichen Bundesländer nach Italien Richtung Bologna geht. Und dieser baltisch-adriatische Durchgang, Korridor ist die Chance für uns, dass Österreich insgesamt auch in Zukunft verkehrspolitisch mit einer Eisenbahnlösung eine wichtige Rolle spielt”. Cyt. za *Stenographisches Protokoll...*, s. 23.

<sup>62</sup> Informacja za *Ö1 Mittagsjournal* (południowym dziennikiem), z dn. 10 kwietnia 2008 r.

w Austrii powierzono przybyszom z Rzeszy, zaś zdegradowany do roli okręgów Rzeszy Niemieckiej kraj został uwikłany w agresywną politykę Adolfa Hitlera. Polityka integracji Europy, a oparta o posługującą się przemocą ideologię nazistowską, skończyła się w 1945 r. bolesną klęską, którą przez 10 lat okupacji odczuwali Austriacy.

W 1955 r. kraj odzyskał niepodległość. Rozpoczęły się dzieje II Republiki, kraju z jednej strony budującego przyszłość w oparciu o zasadę wiecznej neutralności, z drugiej zaś otwartego na współpracę międzynarodową. Począwszy od lat 60. XX w., realizując aktywną politykę neutralności, Austria stała się pomostem współpracy pomiędzy Wschodem i Zachodem. Jej symbolem stał się Wiedeń, w który od blisko 30 lat jest, obok Nowego Jorku i Genewy, jest stolicą ONZ. Pomimo, że Austria przystąpiła do struktur unijnych późno – w 1995 r. – to jednak jej wkład w europejską integrację, przede wszystkim na poziomie politycznym, jest znaczący. Obecnie Austria jest krajem dobrze wpisującym się w Unię Europejską. Pomimo że jej obywatele niekiedy wypowiadają się krytycznie nt. unii, to jednak kraj ten czerpie znaczące profity z członkostwa. Podejmuje się działania, których celem jest uczynienie z Austrii ważnego centrum politycznego, a przede wszystkim gospodarczego Unii Europejskiej.

## Summary

### The Importance of Austria to the Process of the European Integration

After the First World War the Austro-Hungarian Empire was broken up. Austria, with most of the German-speaking parts, became a republic. It was officially known as the Republic of German Austria. Not only did the Entente powers forbid German Austria to unite with Germany, they also forbade the name; it was therefore changed to the Republic of Austria. 1938 Hitler proclaimed an incorporation of Austria to the Third Reich. Austria thus ceased to exist as an independent state.

After the Second World War Austria was divided into a British, a French, a Soviet and an American Zone. On 15 May 1955 Austria regained full independence by concluding the Austrian State Treaty with the Four Occupying Powers. On 26 October 1955 Austria was declared „permanently neutral” by act of Parliament. The second section of this law stated that „in all future times Austria will not join any military alliances and will not permit the establishment of any foreign military bases on her territory”.

Austria is active in the United Nations and experienced in UN peacekeeping efforts. Austria has played an active role in the Organization for Security and Cooperation in Europe (OSCE) too. Vienna hosts the Secretariat of the OSCE and the headquarters of the United Nations. Austria traditionally has been active in „bridge-building to the east”, increasing contacts at all levels with Eastern Europe and the states of the former Soviet Union. Austria became a member of the European Union in 1995. In February 2000 the conservative People’s Party formed a coalition with the Freedom Party. The 14 other member states of the European Union condemned Austria’s new coalition and froze diplomatic contacts. Austria has benefited from EU accession. Current figures confirm the fact that Austria is above the EU average when it comes to economic growth, unemployment, gross domestic product (GDP) per capita and employment levels.